

Brüsszel, 2024. december 9.
(OR. en)

16694/24

AGRI 875
AGRILEG 455
AGRIFIN 144
AGRISTR 97
AGRIORG 180

AZ ELJÁRÁS EREDMÉNYE

Küldi:	a Tanács Főtitkársága
Dátum:	2024. december 9.
Címzett:	a delegációk
Tárgy:	A Tanács következtetései a mezőgazdasági termelőket középpontba helyező, 2027 utáni közös agrárpolitikáról

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak a mezőgazdasági termelőket középpontba helyező, 2027 utáni közös agrárpolitikáról szóló tanácsi következtetéseket, amelyeket a Tanács a 2024. december 9–10-i 4066. ülésén jóváhagyott.

A Tanács következtetései

a mezőgazdasági termelők középontba helyező, 2027 utáni közös agrárpolitikáról:

Egy versenyképes, válságálló, fenntartható, a mezőgazdasági termelők támogató és tudásalapú jövőbeli uniós mezőgazdaság felé

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

1. TEKINTETTEL a közös agrárpolitikának (KAP-nak) az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 39. cikkében meghatározott, jogilag kötelező erejű célkitűzéseire, amelyek értelmében a 2027 utáni KAP-nak növelnie kell a mezőgazdasági termelékenységet, ily módon pedig biztosítania kell a mezőgazdasági népesség megfelelő életszínvonalát, stabilizálnia kell a piacokat, biztosítania kell az ellátás hozzáférhetőségét, valamint elfogadható árakat kell biztosítania a fogyasztók számára,
2. ELISMERVE az Európai Unióról szóló szerződésben és az EUMSZ-ben – többek között az EUMSZ 11. cikkében is – foglalt horizontális célkitűzéseket, amelyek valamennyi szakpolitikára, így a KAP-ra is alkalmazandók,
3. FIGYELEMMEL arra, hogy a következő többéves pénzügyi kerettel kapcsolatos javaslatokat a Bizottság jövőre fogja közzétenni, és hogy azok nagy jelentőségűek a mezőgazdasági és vidékfejlesztési politikák szempontjából. E következtetések nem érintik a velük kapcsolatos tárgyalások eredményét,
4. EMLÉKEZTETVE az Európai Tanács 2022. május 31-én elfogadott következtetéseire, amelyben az Európai Tanács hangsúlyozta a közös agrárpolitika (KAP) fontosságát az élelmezésbiztonsághoz való uniós hozzájárulás szempontjából, valamint az Európai Tanács 2024. március 22-én elfogadott következtetéseire, amelyben hangsúlyozta a reziliens és fenntartható mezőgazdasági ágazat jelentőségét az élelmezésbiztonság és az Unió stratégiai autonómiája szempontjából, valamint az életteli vidéki közösségek értékét, és a közös agrárpolitika mindezek tekintetében betöltött alapvető szerepét. Az Európai Tanács a következtetéseiben továbbá aláhúzta, hogy a mezőgazdasági termelőknek stabil és kiszámítható keretre van szükségük, többek között azért, hogy az kísérje őket a környezeti és éghajlati kihívások kezelésében,

5. EMLÉKEZTETVE arra, hogy a jelenlegi KAP új követelményeinek elfogadása komoly aggodalmakat váltott ki a mezőgazdasági termelői társadalomban, továbbá hogy a társjogalkotók erre a KAP egyes alapvető követelményeinek a módosításával reagáltak,
6. HIVATKOZVA az EU vidéki területeire vonatkozó hosszú távú jövőképről szóló, a spanyol elnökség idején, 2023. november 20-án jóváhagyott tanácsi következtetésekre,
7. HIVATKOZVA a 26 tagállam által támogatott, a belga elnökség idején, 2024. június 24-én elfogadott, az uniós mezőgazdaság jövőjéről szóló elnökségi következtetésekre,
8. EMLÉKEZTETVE a 2024. június 27-én elfogadott stratégiai menetrendre, amely meghatározza az EU-nak a 2024–2029-es időszakra vonatkozó politikai prioritásait, többek között azt, hogy az Európai Unió elő fogja mozdítani a versenyképes, fenntartható és reziliens mezőgazdasági ágazatot, amely továbbra is szavatolja az élelmezésbiztonságot és az életteli vidéki közösségeket. Ezenkívül hangsúlyozza, hogy erősíteni kell a mezőgazdasági termelők helyzetét az élelmiszer-ellátási láncban, miközben Unió-szerte továbbra is védeni kell a természetet, és vissza kell fordítani az ökoszisztémák romlását, valamint meg kell erősíteni a vízgazdálkodás rezilienciáját,
9. TUDOMÁSUL VÉVE a hivatalba lépő következő Európai Bizottság (2024–2029) számára kidolgozott, 2024. július 18-án közzétett politikai iránymutatásokat, amelyek hangsúlyozzák a versenyképes, fenntartható és reziliens mezőgazdaság és élelmiszerrendszer kiépítésének fontosságát, aláhúzzák, hogy létfontosságú a méltányos és elegendő jövedelem a mezőgazdasági termelők számára, kinyilvánítják, hogy jutalmazni kell a természettel együttműködő mezőgazdasági termelőket, akik megőrzik biológiai sokféleségünket és természetes ökoszisztémáinkat, valamint elősegítik gazdaságunk dekarbonizálását a nettó zéró kibocsátási cél 2050-re történő elérése felé vezető úton, szorgalmazzák Európa saját élelmiszer-önrendelkezésének védelmét, továbbá megemlítik, hogy a forrásokkal való megfelelő gazdálkodás érdekében szükség van egy új, a vízgazdálkodási rezilienciára vonatkozó európai stratégiára,
10. NYUGTÁZVA a jövőbeli KAP-ra vonatkozó egyéb kezdeményezések eredményeit, így például az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak „A közös agrárpolitika (KAP) 2027 után” című véleményét, valamint az uniós mezőgazdaság jövőjéről folytatott stratégiai párbeszédéről szóló jelentést,

A mezőgazdasági termelőket középpontba helyező, jövőbeli KAP, amely jutalmazza a mezőgazdasági termelők erőfeszítéseit

11. KIEMELI, hogy a KAP által támogatott uniós mezőgazdasági ágazat az európai gazdaság és társadalom sarokköveként minden uniós polgár számára minőségi és megfizethető élelmiszer és alapvető közjavakat biztosít, továbbá az Unió egészében stratégiai szerepet tölt be az életképes és sokszínű vidéki térségek és mezőgazdasági tevékenységek fenntartásában, valamint az élelmezésbiztonság, az európai életmód, a kulturális hagyományok és az ökoszisztémák megőrzésében;
12. NYOMATÉKOSÍTJA, hogy a mezőgazdasági termelőkkel bizalmon alapuló partnerségre van szükség, és ahhoz, hogy sikeresen meg tudjuk valósítani az emelt szintű szakpolitikai célkitűzéseket, a mezőgazdasági termelők érdekeit kell a KAP középpontjába helyezni; HANGSÚLYOZZA, hogy a KAP-nak a továbbiakban is stratégiai jelentőségű közös szakpolitikai eszközként kell léteznie, különösen annak tükrében, hogy pótolhatatlan módon járul hozzá az élelmezésbiztonsághoz és az élelmiszer-biztonsághoz Európában és a világban; ALÁHÚZZA a különböző szakpolitikai területek közötti koherenciának és szinergiáknak, valamint a mezőgazdaságra és a vidéki térségekre gyakorolt hatások megfelelő értékelésének a szükségességét;
13. a következő többéves pénzügyi keret sérelme nélkül MEGJEGYZI, hogy a KAP számára elkülönített és megfelelő forrásokra és eszközökre van szükség ahhoz, hogy hatékonyan lehessen reagálni annak számos célkitűzésére, és hogy a KAP-támogatás – különösen a közvetlen kifizetések – tagállamok közötti méltányos elosztása érzékeny kérdés, amelyre megfelelő megoldást kell keresni;
14. MEGJEGYZI, hogy a KAP alkalmas a mezőgazdasági alapok szakpolitikai alapon történő elosztására, ennél fogva SZORGALMAZZA egy különálló és független KAP fenntartását, amely két, nagyobb koherenciájú pillérből áll;
15. az első pillér keretébe tartozó erőteljes intézkedéseket SZORGALMAZ, amelynek keretében a közvetlen kifizetések, a termeléstől függő jövedelemtámogatás és az ágazati beavatkozások támogatják a mezőgazdasági termelők jövedelmének stabilitását, ösztönzik a zöld átálláshoz való hozzájárulásukat, továbbá amelynek keretében a piaci intézkedések válság idején biztonsági hálóként működnek;

16. NYOMATÉKOSÍTJA, hogy a továbbiakban is szükség van a kifejezetten a vidékfejlesztésre irányuló, a második pillér keretébe tartozó erőteljes intézkedésekre, mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenységekre vonatkozó eszközökkel, valamint pénzügyi eszközök igénybevételeivel támogatva a vidéki térségek életképességét, a zöld átálláshoz való hozzájárulás céljából is;

A versenyképesség fokozása és a mezőgazdasági termelők helyzetének javítása az élelmiszerláncban

17. NYOMATÉKOSÍTJA, hogy – a KAP piacorientáltságának fenntartása mellett – javítani kell az élelmiszer-ellátási lánc működését, a hozzáadott érték elosztását és a mezőgazdasági termelők díjazását, mégpedig a következők révén: fokozott átláthatóság, jobb szerződéskötés, szerveződés és együttműködés a mezőgazdasági ágazaton belül, a fenntarthatósági megállapodások előmozdítása, rövid értékláncok, valamint a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok elleni küzdelem;
18. ALÁHÚZZA a mezőgazdasági termelők jövedelmi stabilitásának fontosságát, ennél fogva alapösszegű jövedelemtámogatásra van szükség a gazdaságilag életképes és versenyképes mezőgazdasági tevékenységeknek és élelmiszer-termelésnek az EU összes régiójában való fenntartásához;
19. KIEMELI a családi gazdaságok, köztük a kisüzemek fontosságát, amelyek az európai mezőgazdasági modell alapvető eszközeit képezik, továbbá célzott és egyszerű intézkedések bevezetését SZORGALMAZZA a mezőgazdasági tevékenységeik támogatása céljából, figyelembe véve a regionális és a helyi sajátosságokat;
20. TUDATÁBAN VAN annak a negatív tendenciának, hogy a mezőgazdasági termelői népesség elöregedik, valamint annak, hogy fontos az elégséges mértékű generációs megújulás és a nők nagyobb mértékű részvétele, amelyek szükségesek a mezőgazdasági termelés folytonosságának és a vidéki térségek életképességének biztosításához, ezért SZORGALMAZZA a fiatal mezőgazdasági termelőknek nyújtott támogatás további megerősítését a következők érdekében: a mezőgazdasági tevékenységek megkezdésében, illetve folytatásában való segítségük, a pénzügyi erőforrásokhoz és a mezőgazdasági földterületekhez való hozzáférés megkönnyítése, a gazdaságok átadásának ösztönzése annak érdekében, hogy a mezőgazdaság vonzóbbá váljon a fiatalabb nemzedék és az új belépők számára;
21. HANGSÚLYOZZA, hogy a versenyképességnek és a fenntarthatóságnak az élelmiszerlánc egészében való előmozdításához és a vidéki infrastruktúra javításához támogatni kell a beruházásokat; NYOMATÉKOSÍTJA, hogy javítani kell a finanszírozási eszközökhöz való hozzáférést, valamint hogy a pénzügyi eszközök igénybevételét még inkább meg kell könnyíteni;

22. ALÁHÚZZA, hogy a hátrányos természeti adottságú területeken való gazdálkodás több erőfeszítést igényel, miközben e területek ökológiai, társadalmi és gazdasági egyensúlyához kifejezetten szükséges a mezőgazdasági tevékenység és az emberi jelenlét fenntartása. Ezért a mezőgazdasági termelők kompenzációban részesülhetnek azon erőfeszítéseikért, többletköltségeikért és elmaradt jövedelmükért, amelyek e területeken tapasztalhatók;
23. ELISMERI azokat a sajátos mezőgazdasági jellemzőket és szükségleteket, amelyekkel a szigetek és szigetállamok, a magas népsűrűségű területek, a hegyvidéki területek, a távoli területek, az északi régiók és – az EUMSZ 349. cikkével összhangban – az EU legkülső régiói bírnak, amelyek tekintetében különleges bánásmód szükséges;

A mezőgazdasági termelőket támogató teljesítési modell

24. TUDATÁBAN VAN annak, hogy a KAP-alapok teljesítményalapú teljesítési modellje rugalmasságot biztosít a tagállamok számára, ezért azt fenn kell tartani, ugyanakkor KIEMELI, hogy a hatályos szabályok és eljárások szükségtelen adminisztratív terheket és követelményeket eredményeztek mind a mezőgazdasági termelők, mind pedig a nemzeti közigazgatási szervek számára, ezért a KAP stratégiai tervek tekintetében stratégiaibb, lényegesen egyszerűbb, koherens és könnyen végrehajtható, a mezőgazdasági termelőket fokozottabban támogató szabályokat SZORGALMAZ a stabilitás biztosításával egy időben; HANGSÚLYOZZA, hogy tovább kell javítani a KAP eredményalapú struktúráját;
25. SÜRGETI a KAP stratégiai tervek jóváhagyási és módosítási eljárásának egyszerűsítését és felgyorsítását – előtérbe helyezve e tervek stratégiai jellegét, csökkentve a részletesség mértékét –, valamint ezáltal a konkrét igények és a változó körülmények kezelése érdekében a gyors elfogadás és reagálás lehetővé tételét;
26. KIEMELI, hogy a digitális technológiák további fejlesztésének és igénybevételének arra kell irányulnia, hogy mind a mezőgazdasági termelők, mind pedig a közigazgatási szervek számára csökkenjenek az adminisztratív terhek, mégpedig a monitoring és a kontrollok fokozódó támogatása, a mezőgazdasági termelőkre háruló jelentéstételi és dokumentációs kötelezettségek enyhítése, valamint a minőségértékelési követelmények egyszerűsítése révén;

27. HANGSÚLYOZZA, hogy a monitoring- és értékelési rendszernek hatékonyabbnak, átláthatóbbnak és egyszerűbbnek kell lennie a mutatók, a kontroll- és szankciórendszer szükséges részletei, valamint a KAP stratégiai tervek értékelése tekintetében, továbbá nem növelheti a helyszíni ellenőrzések tekintetében jelentkező nyomást; ÚGY VÉLI, hogy felül kell vizsgálni az egységösszegek rendszerét, különösen a nem az integrált igazgatási és kontrollrendszerrel kapcsolatos intézkedések vonatkozásában;

A mezőgazdasági termelők további ösztönzése a zöld átállásra a fenntarthatóbb mezőgazdasági ágazat érdekében

28. KIEMELI, hogy a mezőgazdaság és a mezőgazdasági termelők elengedhetetlen és aktív szerepet töltenek be a zöld átállásban, valamint HANGSÚLYOZZA, hogy a mezőgazdaság területén a KAP járult hozzá leginkább az uniós éghajlat-politikai és környezetvédelmi célkitűzésekhez;
29. KIJELENTI, hogy a zöld átállás csak a mezőgazdasági termelőkkel partnerségben valósítható meg, ezért HANGSÚLYOZZA, hogy megfelelően ösztönözni kell őket az ökológiailag felelős mezőgazdasági termelési gyakorlatok alkalmazására, és érdekeltté kell tenni őket ebben, mégpedig az ökoszisztéma-szolgáltatásaikért számukra nyújtott olyan díjazás révén, amely meghaladja a költségeket és az elmaradt bevételt;
30. ELISMERI, hogy az ökoszisztémák megfelelő működése és megőrzése elengedhetetlen az élelmezésbiztonság garantálásához, ezért elkerülhetetlen, hogy a KAP továbbra is hozzájáruljon ahhoz, hogy a mezőgazdasági ágazat olyan fenntarthatóbb gyakorlatokra térjen át, amelyek elősegítik, hogy az EU megvalósítsa éghajlat-politikai, a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, környezetvédelmi, ökológiai gazdálkodási, állatjólléti és egyéb fenntarthatósági célkitűzéseit, továbbá EMLÉKEZTET arra, hogy megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a gazdasági, a társadalmi és a környezeti fenntarthatóság között, ami vonzóvá teszi az ökoszisztéma-szolgáltatásokhoz való hozzájárulást;
31. EMLÉKEZTET arra, hogy a mezőgazdasági kibocsátást természetes folyamatok is előidézik, ezért a mezőgazdasági ágazat természetes korlátokkal rendelkezik az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentése terén; HANGSÚLYOZZA, hogy a kutatáson és innováción alapuló megoldások hozzájárulhatnak a mezőgazdaságból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentéséhez;

32. EMLÉKEZTET arra, hogy bizonyos feltételeességi előírásoknak való megfelelés kihívást jelent egyes mezőgazdasági termelők számára, ezért HANGSÚLYOZZA, hogy a szabályokat úgy kell kiigazítani, hogy a mezőgazdasági termelők számára kivitelezhetőbb és könnyebb legyen a nekik való megfelelés;
33. EMLÉKEZTET arra, hogy az ökológiai programok azzal a céllal kerültek bevezetésre, hogy az ágazat nagyobb mértékben járuljon hozzá az éghajlat-politikai, a környezetvédelmi és az állatjóléti célokhoz; valamint SZORGALMAZZA, hogy erősödjön ezen intézkedéseknek az első pillér keretébe tartozó fő zöld átállási eszközként betöltött szerepe; HANGSÚLYOZZA, hogy a bennük rejlő lehetőségek teljes körű kiaknázása érdekében meg kell megvizsgálni, milyen lehetőségek vannak a követelményeknek a gyakorlati végrehajtás elősegítésére irányuló racionalizálása és egyszerűsítése terén, biztosítva egyúttal a tagállamok számára a sajátosságaik kezeléséhez szükséges rugalmasságot;
34. TISZTÁBAN VAN azzal, hogy a második pillér keretébe tartozó önkéntes, az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó agrár-környezetvédelmi intézkedések – ösztönzőkön alapuló megközelítéssel párosulva – kulcsfontosságú eszközt jelentenek a környezet megőrzése és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok előmozdítása tekintetében, ezért azokat tovább kell fejleszteni;
35. ÚGY VÉLI, hogy a mezőgazdasági termelőket ösztönözni kell innovatív, intelligens technológiák, valamint agroökológiai és karbongazdálkodási gyakorlatok alkalmazására, és támogatni kell őket ebben, ami további hozzájárulást jelenthet az éghajlat-politikai és környezetvédelmi célkitűzések eléréséhez, valamint a zöld átállás elősegítéséhez;

A kockázatok és válságok kezelése a válságálló uniós mezőgazdaság érdekében

36. EMLÉKEZTET arra, hogy a természeti válságok és a piaci válsághelyzetek – így például a rendkívüli időjárási események, a gyakrabban megjelenő és erőteljesebb állatbetegségek és növénykárosítók, a magas termelési költségek, a külső piaci sokkhatásokból fakadó zavarok – súlyos veszteségeket és károkat okoztak, valamint jelentősen rontották az ágazat versenyképességét és rezilienciáját;
37. HANGSÚLYOZZA a következők szükségességét: figyelemfelhívás, az éghajlatváltozáshoz való fokozottabb alkalmazkodás, valamint a kockázatmegelőzési intézkedéseknek és az éghajlatváltozással szembeni felkészültségnek a további előmozdítása a mezőgazdasági termelők körében, továbbá megfelelő kockázatkezelési eszközök és stratégiák elfogadása, a piaci alapú megoldások akadályozása nélkül; KIEMELI, hogy tovább kell fejleszteni a kockázatkezelési eszközöket az ágazat rezilienciájának fokozása, valamint a biztosítási és a kölcsönös kockázatkezelési alapokra vonatkozóan a kedvezményezettek számára vonzó rugalmas intézkedések széles skálájának lefedése érdekében;

38. TUDATÁBAN VAN annak, hogy a víz a mezőgazdasági termelés tekintetében kulcsfontosságú erőforrást jelent, valamint HANGSÚLYOZZA, hogy fontos a víztestek rezilienciájának, valamint a víz rendelkezésre állásának és a vízgazdálkodásnak a javítása az EU-ban; ÖSZTÖNZI a Bizottságot, hogy a jelenlegi és a jövőbeli vízügyi kezdeményezések kapcsán vegye figyelembe a mezőgazdaság sajátos jellemzőit;
39. HANGSÚLYOZZA, hogy a hatályos válságpolitikai keretet olyan rugalmasabb szabályokkal kell javítani, amelyek lehetővé teszik a tagállamok és az Európai Bizottság számára, hogy a mezőgazdasági ágazatra gyakorolt kedvezőtlen hatások enyhítése céljából reaktívan, gyorsan, hatékonyan, átlátható és megkülönböztetésmentes módon reagáljanak a válsághelyzetekre;
40. SZORGALMAZZA, hogy a tagállamok nagyobb rugalmassággal rendelkezzenek a KAP eszközeinek regionális vagy nemzeti válsághelyzetekre történő reagáláshoz való igénybevételekor;
41. ÚGY VÉLI, hogy a közös piacszerkezéstről szóló rendelet megfelelő jogi eszköztárat biztosít a különböző típusú válsághelyzetek által érintett mezőgazdasági termelők támogatásához, ugyanakkor KIEMELI, hogy gyorsabb és egyszerűbb eljárásokra van szükség a mezőgazdasági termelők rendkívüli támogatásának biztosításához;

Kutatás- és innovációvezérelt tudáslapú mezőgazdaság a zöld átállás érdekében

42. KIEMELI, hogy a kutatás és az innováció kulcsfontosságú hajtóerő a fenntartható és versenyképes agrár-élelmiszeripari termelésben és feldolgozásban, valamint meghatározó szerepet tölt be a fenntartható, biztonságos, egészséges, tápláló és megfizethető élelmiszerek előállításában;
43. TISZTÁBAN VAN azzal, hogy az agrár-tudásátadási és -innovációs rendszerek (ATIR) fontos szerepet töltenek be és hatékonyak a tudáslapú mezőgazdaság előmozdításában, továbbá hogy az uniós KAP-hálózat jelentős előrehaladást ért el a környezettel és az éghajlattal kapcsolatos tudásátadási rendszer megerősítésében;
44. KIEMELI a körforgásos gazdaság és a bioökonómia szerepét a biológiai erőforrások, az innovatív módszerek és a természetalapú gyakorlatok arra irányuló hatékony elterjesztésének elősegítésében, hogy támogassák a zöld átállást a mezőgazdasági és az erdészeti ágazatban, továbbá TISZTÁBAN VAN a KAP e tekintetben megnyilvánuló fontosságával; HANGSÚLYOZZA, hogy az új KAP-nak még jobban elő kell mozdítania, valamint még jobban diverzifikálnia és integrálnia kell a biomassza által a megújuló szén elsődleges forrásként betöltött szerepet;

45. TISZTÁBAN VAN az innovációba való beruházás pénzügyi nehézségeivel, valamint MEGÁLLAPÍTJA, hogy az ismeretekhez való hozzáférés hiánya akadályozza többféle fenntartható technológia bevezetését; HANGSÚLYOZZA: annak érdekében, hogy hatást lehessen kiváltani, továbbá hogy a mezőgazdasági termelőket, az erdészeket és az egyéb vidéki érdekelt feleket jobban be lehessen vonni az innováció folyamatába olyan alkalmazott kutatásra, műszaki megoldásokra és innovációkra van szükség, amelyek reagálnak az ágazat sokszínűségére;

46. FELKÉRI az új Bizottságot, hogy a mezőgazdaságra és az élelmiszerekre vonatkozó stratégiai jövőkép kialakításakor – amely megbízatásának első 100 napján esedékes – vegye figyelembe ezeket a következtetéseket;
47. FELSZÓLÍTJA az új Bizottságot, hogy a 2027 utáni közös agrárpolitikával kapcsolatos jogalkotási javaslatok elkészítésekor vegye figyelembe ezeket a következtetéseket, továbbá HANGSÚLYOZZA, hogy ezeket a javaslatokat időben el kell fogadni annak érdekében, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre az együttdöntési eljáráshoz; EMLÉKEZTETI, hogy a KAP-pal kapcsolatos jogalkotási intézkedésekben foglalt szakpolitikai döntésekért a társjogalkotók viselik a politikai felelősséget.
